
Fru Henriette

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Fru Henriette	4
Metadata om værket	4
Titel	5
1. Akt: I.	5

Fru Henriette

Kilde Indskrivning af Kaj Munks håndskrevne manuskript, som findes i form af løse, unummerede ark fra et kladdehæfte. KMF-nr. 28.08.01

Indledning

Skuespiludkastet er udateret, men det blev sandsynligvis skrevet i midten eller sidste halvdel af 1930'erne, da det har flere lighedspunkter med skuespiludkastet *Selvtægt* fra 1937, og da det lægger sig historisk op ad de socialreformer SR-regeringen med Thorvald Stauning, P. Munch, og ikke mindst social- og justitsminister K. K. Steincke i spidsen gennemførte i 1930'erne, herunder den første danske svangerskabslov i 1937.

Udkastet er antageligt blot første akt af et større skuespil, men kan egentlig godt læses som en enakter, der slutter med følgende indre monolog: "Er det din Vilje, Gud, at jeg skal faa Lov til at muge ud i al Uhumskhed og Løgn i Liv og Lære, som Kirken dunster af, saa —". Hovedpersonen Biskop Styler søger at være retskaffen og værdig, og han har netop haft besøg af den socialdemokratiske statsminister og er blevet tilbudt stillingen som kirkeminister, så nu er der altså lagt i kakkelovnen til omfattende reformer. Den resterende, forudgående handlingsgang består af en visit af en etatsrådinde, der ønsker, at biskoppen skal hjælpe hendes søn Theodor, som er præst i et vestjysk hedesogn, til et bedre embede. Hun får et blankt nej af den retskafne biskop.

Selv om skuespillet ikke er fuldstændigt, kan udkastet karakteriseres som en politisk satire, der har *Selvtægt* som en klar pendant. Det indeholder en klar kritik af det politiske liv, der fremstilles som korrump.

Skuespillets sproglige stil er mundret, hverdagsagtig og indimellem ganske morsom og med kritisk bid. Det offentliggøres her for første gang.

Fru Henriette

1. Akt: I.

- (1) Fru Henriette Styler: Hvor er De en flink lille Pige, Karen. Alle de dejlige Blomster De sætter ind i min Stue hver Dag.
- (2) Karen: Naa, er Fruen saa glad for dem.
- (3) Fru Styler: Om jeg er! søde Barn, det er jo lige som dengang jeg selv løb med bare Ben i Grøfterne og plukkede —. Uh, ringede det ikke?
- (4) Karen: Nu skal jeg —
- (5) Fru St: Hør, Karen, lille Karen, hvis det er nogen af disse her Velgørenhedsdamer —
- (6) Karen: Saa er Bispinden ikke hjemme.
- (7) Fru St: Hys, hys, visst er jeg hjemme. —Vi maa ikke lyve — for min Mand. Men maaske jeg kunde have bare en lille smule Hovedpine — er det saa galt?
- (8) Karen: Jeg kan jo bare sige, at Bispinden ikke er at træffe.
- (9) Fru Styler: Det kan du, min Pige, gør det, gør det! Hvor er du en flink lille en til at finde paa. (*Flytter nu Ting og sætter dem tilbage igen.*) Naa, fik du hende saa smidt paa Døren, lille Karen?
- (10) Karen: Hun vil ikke gaa. Hun siger, hun maa absolut tale med Fruen. Hun er Etatsraadinde.
- (11) Fru: Etatsraad — Gud hjælpe mig. Men naar hun ikke vil gaa, maa hun jo komme ind. Der er jo ikke andet for. I Entreen kan hun dog ikke blive staaende. Sig mig, ser jeg ordentlig ud?
- (12) Karen: Det gør Fru Styler da altid.
- (13) Fru: Gør jeg det — naa ja, maaske saa ordentlig som jeg nu kan komme til. Men det kan jo altsaa ikke blive bedre. Ja, saa værsgod!
- (14) Etatsraadinden: Tilgiv mig, Fru Styler, hvis — ja, det er jo altsaa Etatsraadinde Oscar Sørensen . Ja, jeg er Mor til Theodor, De ved.
- (15) Fru: Javel, Teodor, jo — jo, ham husker jeg nok.
- (16) Etatsr: Ja, jeg kommer for — hvor bor De hyggeligt, alle Malerierne — ja, jeg husker Dem jo saa godt fra sidste Gang, jeg besøgte Dem. Og sikke en fix lille Dame De har til at lukke Døren op.
- (17) Fru: Ja, hun er flink. Det kan De stole paa. Hun hedder Karen. Karen Hansen altsaa. Ja, hun er fra det Sogn, hvor vor Søn er Skolelærer; det er saamænd ham, der har skaffet os hende i Huset.

- (18) Etatsr: Hvordan har Deres Hr. Søn det ellers? Eller rettere: hans Frue?
- (19) Fru St: Aah Tak, Betty er i god Fremgang. Det hjalp hende så meget med det Sanatorieophold¹.
- (20) Etatsr: De vil da ikke sige, at man har Haab om, at hun kommer sig.
- (21) Fru St: Jo, det har vi rigtignok alle sammen, Fru Etatsraadinde.
- (22) Etatsr: Tænk da! Jeg var i Gaar paa Visit hos Professor Axentorp, og de vidste ikke bedre end at hun laa for Døden.
- (23) Fru St: Nej, fy saa stygt. Betty har det virkelig meget bedre.
- (24) Etatsr: Aah jeg kan ikke sige Dem, hvor det glæder mig. Gid det nu ikke skal blive en kortvarig Glæde. Det er jo en Sygdom, man ved man aldrig helt slipper af med, og som kan — naa, men til mit Ærinde. De ved sikkert, Fru Bispinde, at min Søn er Ansøger til Embedet paa Storetorv.
- (25) Fru St: Nej, det ved jeg ikke noget om. Alle Embedsforretninger er udelukkende min Mands
- (26) Etatsraadinden: Nej, kære Bispinde, lad nu være. Og saa var det, jeg vilde bede Dem saa mindelig, om De ikke nok — vi er jo dog Mødre, begge, ikke? — om De ikke nok kunde lægge et lille Ord, bare et ganske lille Ord, ind for Teodor?
- (27) Fru St: Jamen jeg forsikrer Fru Etatsraaden for, at jeg aldrig har noget med saadan noget at gøre. Det ordner min Mand helt alene. Han har jo Hovedet, ikke sandt.
- (28) Etatsr: Vil De bilde mig ind – nej, hør nu min bedste —
- (29) Fru St: Der er min Mand.
- (30) Bispen: Fru Etatsraadinde Oscar Sørensen, kan jeg være til Tjeneste. Eller er det min Hustru, De søger.
- (31) Etatsr: Ærlig talt, Hr. Biskop, det var Deres Hustru, og dernæst Dem.
- (32) Bispen: Jeg skal være til en Kirkeindvielse om 3 Kvarter. Men hvis De i knappeste Sammentrængthed — saa?
- (33) Etatsr: Ja, det er ganske simpelt —
- (34) Bispen: Mon det ikke var bedre
- (35) Etatsr: Næ, Bispinden maa saa inderlig gerne
- (36) Fru Styler: Jeg sjokker nu hellere af, naar De vil tale med min Mand. Farvel og mange Tak for Besøget. (ud)
- (37) Etatsr: Ja, den Rubens² der — er det ikke det, jeg altid har sagt: de gamle Mestre var nu bedaarende.

¹Sanatorieophold: Behandlingssted, hvor patienter med en kronisk sygdom, især tuberkulose, opholder sig i længere tid. [DSD]

²Rubens: Peter Paul Rubens (1577-1640), flamsk maler og tegner, der i perioden 1622-1625 udførte en serie på 21 store billeder med motiver fra Maria Medicis liv til Luxembourg-palæet i Paris. [DSD]

- (38) Bispen: Der var 2 Fejltagelser, det gør mig ondt at maatte rette Fruen. de gamle Mestre var ikke altid bedaarende, men kun af og til. Og dette er ikke en Rubens, men en Munch³.
- (39) Etatsr: En Munk, jamen jeg mener ikke, hvad det forestiller.
- (40) Bispen: Men hvem det er af. Og det er ganske rigtig af den norske Maler Edvard Munch. —Fruens Ærinde?
- (41) Etatsr: Tilgiv mig, tilgiv mig! Ja, det var altsaa — ja, Deres Højærværdighed —
- (42) Bispen: Kald mig Biskoppen! undskyld!
- (43) Etatsr: Mange Tak. Altsaa Biskoppen ved, min Søn Teodor — dette Hedesogn i det sorteste Jylland⁴ — det er jo ikke rigtig noget for en Mand som Teodor med hans nedarvede Kultur. Ja, jeg fik Brev fra ham i Gaar — ja, et stor 16-sidet Brev. Han er saa flink til at skrive, den Dreng. De første 10 Sider handler saa udelukkende om Biskoppens nye Bog — De ved, den om Sandheden og — og det der —
- (44) Bispen: Ja, jeg ved det nok.
- (45) Etatsr: Altsaa Drengen er vild af Begejstring, siger jeg Dem, altsaa syg, simpelthen syg af —
- (46) Bispen: (*Telefonen ringer*) Aah om Forladelse, Frue.
- (47) Etatsr: Bevares'! Bevares!
- (48) Bispen: Biskop Styler! Ja, det er . Hvem? saa? farvel. Tak. Ja, det er mig. Goddag, Hr. Statsminister. Meget vanskeligt Har en Kirkeindvielse om 40 – nej, 38 Minutter. Naa, kun 5 Minutter. Ja, i saa Fald – Ja, hvis De hellere vil – Tak – Paa Gensyn.
- (49) Etatsr: (*har i Smug studeret et Brev*) Altsaa, Deres Højær – Biskop, dette med Retfærdighedens Begreb i Barmhjertighedens Plads har begejstret Teodor, saadan at —
- (50) Bispen: Det springer vi over. Hvad søger Deres Søn.
- (51) Etatsr: Rent ud sagt: Storetorv. Han skriver, at han ligesom har følt en højere Kaldelse —
- (52) Bispen: — som han altsaa gerne vilde have efterfulgt af en lavere, nemlig min. Jeg beklager meget, Fru Etatsraadinde; det vil ikke kunne lade sig arrangere. Deres Søn er ikke klalificeret⁵ til omhandlede Embede.
- (53) Etatsr: Ikke kvalific – nej, nu maa jeg bede – hvad vil det sige?
- (54) Bispen: Kære Fru Etatsraadinde, De er Hr. Pastor Sørensens Mor, ikke sandt. Bevis mig en Venlighed: fritag mig for at svare.

³*Munch*: Jf. den norske maler Edvard Munch (1863-1944). Munch var en af ekspressionismens hovedskikkelser inden for den europæiske malerkunst mod slutningen af 1800-tallet. Etatsrådinden aner åbenbart ikke, at der eksisterer en maler ved navn Munch - hun misforstår og tror, at billedet forestiller en munk. Med vanlig underfundighed spiller Kaj Munk også med sit eget navn. [DSD]

⁴*dette Hedesogn i det sorteste Jylland*: Det er værd at bemærke, at Munk selv i 1924 tiltrådte et præsteembede i Vedersø - et hedesogn beliggende ved Vestkysten i Jylland.

⁵ Må være en stavfejl eller en blanding af ”kvalificeret” og ”klassificeret”.

- (55) Etatsr: Maa jeg spørge Dem, Hr. Biskop Styler: hvad mener De med Deres Sigtelser, med Deres forblommede⁶ Antydninger, med Deres jeg betænker mig ikke paa at sige med Deres — Deres det jeg tænker paa. Kan De nævne mig en eneste Ting ved min Søn, der gør ham diskvalificeret til at overtage hvilket som helst Embede i Landet.
- (56) Bispen: Tilfældigvis ja: Kognac⁷.
- (57) Etatsr: Hvad behager?
- (58) Bispen: Hele Deres Indignation er jo Komediespil, Fru Etatsraadinde. De ved jo lige saa godt som jeg, at Deres Søn aldrig kaldes andet end Pastor Cognac og det med Rette. De fik løjet ham ind i det Embede derovre, hvor han nu kun sidder af Naade og aldrig burde havde siddet og ikke sad, hvis jeg var Biskop i *det* Stift.
- (59) Etatsr: (*pludselig stille og behersket*) Jeg troede, De var Biskop i en Religion, der præker Barmhjertighed.
- (60) Bispen: Mod Syndere, men ikke mod Forbrydere.
- (61) Etatsr: Hvad vover De?
- (62) Bispen: Har han ikke kørt et Menneske til Krøbling engang. Man fik lavet det til, at Styregrejerne var i Uorden på Bilen. Men jeg ved nok, hvor det var, Styregrejerne var i Uorden. Alt dette er De vidende om, Fru Etatsraadinde, og kommer dog her til mig og vil narre mig til at lade Deres Søn avancere i Kirken. Bedrag mod Kirken, Bedrag mod Gud, Bedrag mod mig og Bedrag mod Deres egen Samvittighed.
- (63) Etatsr: Jeg tror, De er et ondt Menneske, Hr. Biskop.
- (64) Biskop: Jo, dertil er vi kommet, at naar der endelig er eet Menneske, der søger at være retskaffent og værdigt, kaldes det ondt. Fru Etatsraadinde, kommer Deres Søn knuget af Anger og vansmægter efter⁸ Syndernes Forladelse, da risikerer han ikke Afvisning, hvor grov hans Synd saa end var. Men kommer han med Smil og Hatten paa Snurr og vansmægter efter Avancement, da møder han ikke uldne Skulderklap eller nænsom Taktfuldhed hos mig.
- (65) Etatsr: Farvel. (*ud*)
- (66) Bispen: Farvel, Fru Etatsraadinde. (*samler et Brev op, hun har tabt.*) — og smør ham godt om Munden⁹ med hans nye Bog om Barmhjertighedens Plads i — Hoho! — Naa, skulde ikke have læst det. Ærgerligt.
Naa, Karen, hvad nyt? Oh, aldeles udmærket. Ja — Hr. Statsminister, jeg naede ikke at faa givet Pigen Ordre til at — Lille Karen, hallo, Overfrakken, ja. Og saa Stolen der. Og en Cigar, ikke?
- (67) Statsmin: Ikke før De har sagt ja til min Bøn.

⁶*forblommede*: Betegner i denne sammenhæng en ytring, som er vanskelig at forstå pga. en tilstræbt kunstig, tilslørende eller blot antydende udtryksmåde: dunkel, utydelig eller tvetydig. [ODS]

⁷*Kognac*: Uofficiel stavemåde for ”cognac”.

⁸*vansmægter efter*: I denne sammenhæng skal udtrykket forstås som ”sukker efter” eller ”tørster efter”. [ODS]

⁹*smør ham godt om Munden*: Udtrykket hentyder til forsøget på at opnå noget ved at smigre over for den, som skal træffe beslutningen.

- (68) Bispen: Naa ja? en Bøn?
- (69) Statsmin: Kirkeminister Balle har i Dag meddelt mig at han paa Grund af sin noksaa berygtede Svimmelhed maa tage sin Afsked. Kan De give mig et Raad, Biskop Styler: hvem skal vi faa til hans Eftermand?
- (70) Bispen: Det kan jeg.
- (71) Statsm: Ja?
- (72) Bispen: Redaktør Benved.
- (73) Statsm: Gud Fader bevars, Menneske, han er jo ikke af vort Parti.
- (74) Bispen: Nej, men Deres Parti kommer ogsaa i Mindretal ved Valget.
- (75) Statsm: 7-9-13. 7-9-13. Vel gør det ej!
- (76) Bispen: Afgjort.
- (77) Statsm: Og det er De glad ved.
- (78) Bispen: Aldeles uberørt. Rører ikke med en Finger Politik.
- (79) Statsm: Ved De, hvem der skal være hans Eftermand, Biskop Styler?
- (80) Bispen: Hm?
- (81) Statsm: I vort Parti.
- (82) Bispen: Naa?
- (83) Statsm: Og saadan, at vi faar Flertal efter Valget.
- (84) Bispen: Nej?
- (85) Statsm: Maa jeg først begynde med at¹⁰Komplimentere Dem for Deres nye Bog.
- (86) Bispen: Tak.
- (87) Statsm: Jeg finder den aldeles udmærket.
- (88) Bispen: Saa?
- (89) Statsm: Jeg har ikke læst den og kommer heller ikke til det; og selv om jeg gjorde det, ville jeg ikke forstaa et Hak af den.
- (90) Bispen: Naanaa.
- (91) Etats: Men jeg finder den udmærket. Og jeg var hos Kongen i Formiddag, og han var ogsaa meget optaget af den.
- (92) Bispen: Og havde heller ikke læst den.
- (93) Statsm: Netop. Havde heller ikke læst den. Naa, hvad siger De saa?
- (94) Bispen: Jeg siger, at De er en overraskende aabenhjertig Mand, mere aabenhjertig end jeg havde troet det mulig at være, naar man var Politiker.
- (95) Statsm: Det gaar intimere¹¹¹².

¹⁰ Formentlig en skrivefejl, skulle have været med lille "k".

¹¹ *Det gaar intimere*: Må skulle forstås som "det er af mere privat karakter".

¹² Meget sjusket skrevet i det håndskrevne originalmanuskript.

- (96) Bispen: Men jeg har ikke været *andet*, hverken intim eller offentlig, kan og vil ikke være andet. Og derfor maa jeg takke for Deres ærede Tilbud og beklage —
- (97) Statsm: Vi Socialdemokrater har under gamle Falsbo valgt at lade Kirken fortsætte sin stillfærdige¹³ Forraadnen. Jeg ved dog noget om, at der i Deres Hoved, Hr. Biskop, ligger en Del skelsættende Projekter —
- (98) Bispen: — som ikke stemmer med socialdemokratiske Ideer
- (99) Statsm: Det er der s'mænd ikke saa meget af det, vi gennemfører, der gør. Saa det skal ikke afskrække Dem.
- (100) Biskop: Hvorfor interesserer De Dem pludselig saa stærkt for Kirkens Forbedring, Hr. Minister.
- (101) Statsm: Fordi det i denne Situation kan skaffe Partiet Flertal, Hr. Biskop.
- (102) Bispen: Stadig saa Aabenhjertig¹⁴!
- (103) Statsm: Lutter Taktik. Den Taktik, der duer over for Dem.
- (104) Bispen: Hvis De altid vil følge den Taktik, kan jeg sige Ja.
- (105) Statsm: Saa renoncerer¹⁵ jeg.
- (106) Bispen: Jeg ogsaa.
- (107) Statsm: Beklageligt. Undskyld Forsinkelsen. Kirken har vel ikke gaaet hen og indviet sig selv?
- (108) Bispen: Der er ingen Forsinkelse. Jeg har endnu 12 Minutter.
- (109) Statsm: Farvel, Hr. Biskop.
- (110) Bisp: Farvel, Hr. Statsminister.
- (111) Statsm: De lider Munch.
- (112) Bisp: Aah ja. Han er saa kynisk i sin Ærlighed. Hvad ler De af?
- (113) Statsm: Saa har De alligevel ikke betragtet Deres Munch tilstrækkeligt
- (114) Bisp: Ikke?
- (115) Statsm: For hvis De havde, vidste De, at intet er saa godt at skjule sig bag ved som netop Ærlighed, — Hr. Biskop, kan jeg regne med Dem?
- (116) Bisp: Disse — Ideer som jeg har til Kirkens Ændring, giver De mig *carte blanche*¹⁶.
- (117) Statsm: Gerne. Saa vidt som vi kan enes om det.
- (118) Bisp: Nænæ.

¹³*stillfærdige*: Formentlig stavfejl, skulle være 'stiltfærdige'.

¹⁴*Aabenhjertig*: Formentlig en skrivefejl, skulle have været med lille "a".

¹⁵*renoncerer*: Kommer af det franske "renoncer" og betyder i denne sammenhæng at give afkald på noget, at frasige sig, at opgive eller give slip på noget fx en rettighed, et tilbud, en fordel eller lignende. [ODS]

¹⁶*carte blanche*: "Donner carte blanche", fransk udtryk, som betyder, at der gives uindskrænket fuldmagt eller fri rådighed. Egentlig "hvidt kort", hvilket betegner et kort eller papir, hvorpå der ikke er skrevet noget. Man underskriver en blanket, som en anden kan udfylde efter behag. [ODS]

-
- (119) Statsm: Saavidt det ikke strider mod det fundamentale i vort Program.
- (120) Bisp: Nej.
- (121) Statsm: Saavidt det ikke angaar økonomisk Politik da?
- (122) Bisp: Gaar an. —Og nu er Klokken —
- (123) Statsm: Saa venter jeg inden i Morgen kl 4 Deres Ja.
- (124) Bisp: Maaske.
- (125) Statsm: Farvel, Hr. —Kirkediktator.
- (126) Bisp: Farvel, Hr. —bluf. (*mens han samler sine Sager og trækker i Bispekjole*) Er det din Vilje, Gud, at jeg skal faa Lov til at muge ud i al Uhumskhed og Løgn i Liv og Lære, som Kirken dunster af, saa —